

Список використаних джерел:

1. Висновок Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи, Страсбург, 26.09.1995 р. – № 190 (1995) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_590
2. Долгий О. О., Наулік Н. С. Прокурорське самоврядування в Україні: Оцінка законодавчих ініціатив та їх відповідності вимогам Венеціанської комісії / О. О. Долгий, Н. С. Наулік // Європейські перспективи. – 2014. – № 5. – С. 21–24.
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Косюта М. Окремі аспекти діяльності прокурора поза сферою кримінальної юстиції (за новим Законом України «Про прокуратуру») / М. Косюта, Н. Наулік // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 5. – С. 5–10.
5. Марочкін І. Є. Прокуратура України: проблеми становлення й розвитку / І. Є. Марочкін // Юрист України. – 2011. – № 2(15). – С. 62–68.
6. Положення про порядок роботи Кваліфікаційно – дисциплінарної комісії прокурорів, прийняте всеукраїнською конференцією працівників прокуратури 27 квітня 2016 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/kdkp17.html?_m=publications&_t=rec&id=207095
7. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2017

УДК 342.7.116

Озерна Ірина Вікторівна

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Стаття присвячена питанням з'ясування теоретико-правових категорій забезпечення реалізації права на освіту з боку органів державної влади. Визначено, що право на освіту є формою реалізації інтересів людини, що визначає міру індивідуальної свободи, зумовленою властивостями політичної, соціально-економічної та культурної діяльності органів державної влади в освітньому процесі, що розкриває характер взаємних особистості, суспільства і держави в цій галузі. Охарактеризовано зміст і принципи права людини на освіту.

Надається аргументація, що принцип державної участі в освіті відображає позитивну свободу індивіда в сфері освіти і реалізується через здійснення державою в сфері освіти своїх основних функцій. При цьому обов'язки держави у сфері освіти не обмежуються встановленими міжнародними актами – вони розширюються в національному законодавстві та підзаконних актах. У той же час, інтереси держави, особи і суспільства в освітніх відносинах збігаються.

Зроблено висновок, що проведений комплекс заходів з боку уповноважених органів державної влади, насамперед Міністерства освіти і науки України, у доступі населення до освіти мали деякі позитивні результати. Однак нормативно-правове регулювання освітнього процесу не спирається на чітку вивірену концепцію, а прийняті підзаконні акти часом суперечливі, що не сприяє формуванню єдиної системи правового регулювання освітньої системи.

Ключові слова: органи державної влади, освітня діяльність, освітня система, право на освіту.

Ozerna I.V. PROVIDING OF REALIZATION OF RIGHT IS TO EDUCATION AS CONSTITUENT OF ACTIVITY IS IMPORTANT PUBLIC AUTHORITIES

The article is sanctified to the questions of finding out of categories of providing of realization of right to education from the side of public authorities. Certainly, that a right to education is the form of realization of interests of man that determines the measure of individual freedom, predefined by properties of political, socio-economic and cultural activity of public authorities in an educational process, that exposes character of mutual relations of personality, society and state in this industry. Maintenance and principles of human right are described on education.

An argumentation is given, that principle of the state participating in education represents positive freedom of individual in the sphere of education and realized through realization the state in the sphere of formation of the basic functions. Thus the duties of the state in the field of education are not limited to the set international acts – they broaden in a national legislation and acts. In the same time, interests of the state, person and society gather in educational relations.

Drawn conclusion, that the conducted complex of measures is from the side of the authorized public authorities, first of all Departments of Education and Science of Ukraine, in access of population to education had some positive results. However normatively-legal adjusting of educational process not leans against the clear adjusted conception, but acts are accepted sometimes contradictory, that does not assist forming of the single system of the legal adjusting of the educational system.

Key words: public authorities, educational activity, educational system, right to education.

Постановка проблеми. Демократизація усіх процесів суспільного життя в Україні зумовило реформування економічної та політичної системи, а також актуалізувало питання створення належних умов реалізації права на освіту. Усвідомлення важливості зазначених процесів визначило необхідність проведення широкомасштабної реформи освіти, початок якої було покладено Законом України «Про вищу освіту».

Для підвищення ефективності процесу реформування суспільства необхідно вивчення досвіду розвитку освіти розвинутих країн світу, особливу увагу звернувши на позитивних досвід держав-учасниць ЄС. Ретельний аналіз реалізованих схем, з урахуванням соціокультурних особливостей дійсності, дасть змогу не допустити негативних наслідків при реформуванні національної системи освіти. Таким чином, відсутність негативних наслідків при виконанні цієї умови призведе до ефективного розвитку інноваційної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням правового регулювання права людини на освіту присвячені дослідження: В. Авер'янова, Н. Бортник, М. Мацькевича, Р. Ковальчука, В. Ортинського, О. Остапенка, Т. Полухтовича, Л. Рижак та ін. Вказані дослідження були ґрунтовними, але вони не охоплюють усього кола проблем, необхідних для створення наукової бази освітньої реформи. Вимоги, що пред'являються до реформи освітньої системи, висувають нові завдання при дослідженні права на освіту.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз теоретико-правових категорій забезпечення реалізації права на освіту з боку органів державної влади.

Виклад основного матеріалу. Право на освіту є формою реалізації інтересів людини, що визначає міру індивідуальної свободи, зумовленою властивостями політичної, соціально-економічної та культурної діяльності органів державної влади в освітньому процесі, що розкриває характер взаємин особистості, суспільства і держави в цій галузі [1, с. 179]. Це право регулює суспільні відносини, пов'язані з будь-якими напрямками навчання та виховання, має програмний і цільовий характер, що виражається в необхідності постійного вдосконалення законодавства про освіту та діяльності державної влади, пов'язаної з реалізацією права на освіту.

Основний зміст права людини на освіту становлять чотири принципи: принцип свободи освіти, принцип рівного доступу до освіти, принцип державної участі в освіті і принцип рівності в освіті. Зазначені засади є універсальними, а їхнє закріплення в міжнародних правових актах стало природним результатом розвитку різних освітніх систем у всьому світі з урахуванням специфіки кожної зокрема та єдності поставлених цілей.

Освітня система в кожній країні передбачає свою систему державної участі в освіті, засновану на традиціях освітньої системи, і тенденції її розвитку. Діяльність у сфері освіти в Україні має традиційні особливості, у тому числі визначальна роль держави в сфері освіти; значних за кількістю навчальних дисциплін і за обсягом освітніх планів та програм; великої ролі виховання в освітньому процесі [2, с. 13].

Право людини на освіту займає особливе місце в системі прав людини, будучи одночасно ядром культурного сегмента прав людини, гарантією здійснення всіх інших прав людини [3, с. 240]. Метою здійснення права людини на освіту є формування повноцінної вільної особистості та її підготовка до життя в суспільстві шляхом систематичної передачі знань і професійних орієнтацій, морально-етичних і правових нормативів, досвіду і формування у людини необхідних навичок. Зазначена мета єдина для всіх учасників відносин, пов'язаних з реалізацією права людини на освіту, індивіда, держави і суспільства в особі комерційних і некомерційних організацій.

Право людини на освіту має програмний і цільовий характер, тобто вимагає постійного вдосконалення освітнього законодавства, пошуку нових форм і методів забезпечення принципів права людини на освіту. Основну роль у реалізації права людини на освіту бере на себе держава в особі органів публічної адміністрації, обов'язки якого кореспондують праву вимоги, що належить кожному індивіду.

Принцип державної участі в освіті відображає «позитивну» свободу індивіда в сфері освіти і реалізується через здійснення державою в сфері освіти своїх основних функцій: економічної, соціальної та політичної. Кожна з функцій передбачає вчинення великої кількості позитивних дій за багатьма напрямками. При цьому обов'язки держави у сфері освіти не обмежуються встановленими міжнародними актами – вони розширюються в національному законодавстві та підзаконних актах. Інтереси держави, особи і суспільства в освітніх відносинах збігаються. Отже, принцип державної участі в освіті гарантує

можливість кожного на необхідну освіту.

Міжнародні акти, що регулюють право людини на освіту є єдиний комплекс міжнародних стандартів. Їх можна поділити на: основні, що встановлюють принципи права людини на освіти, і мінімальні міжнародні стандарти в царині здійснення права; роз'яснювальні, що пропонують державам світу механізми здійснення принципів і мінімальних міжнародних стандартів у галузі освіти, а також встановлюють додаткові гарантії для індивіда і додаткові стандарти для охочих приєднатися до чинних міжнародних документів; охоронні, головним завданням яких є захист права на освіту в наднаціональних судових органах; і декларативні, що вказують на важливість права на освіту і на його міжнародне визнання [4, с. 12]. Разом вони складають єдиний комплекс міжнародних стандартів права людини на освіту.

Аналіз історії і сучасного стану зарубіжних освітніх систем показує, що визнання і нормативне закріплення принципів права людини на освіту об'єктивно необхідні для подальшого розвитку концепції прав людини. Конкретні форми їх регулювання і захисту відрізняються один від одного залежно від особливостей діючої в державі правової системи, але самі принципи і їхній зміст є універсальними.

Як зазначає В. Ортинський, на сучасному етапі розвитку суспільства загалом зростає прогностична функція науки. Право у руслі цієї тенденції має бути зорієнтоване на виконання різноманітних завдань прогнозування на найближче та далеке майбутнє [5, с. 9]. Формування інформаційного суспільства є передумовою розвитку інноваційної освіти. Необхідність відповідності освіти запитам суспільства, науки і економіки призводить до розвитку інноваційної освіти.

На думку Г. Сільвера, інноваційна освіта – це освіта, яка має ефективність, дає змогу досягти професійного рівня високої компетентності, заснованого на розробленні і впровадженні нових технологій та працює на випередження. Необхідність розвитку науки приводить до пред'явлення якісно нових вимог до системи освіти, що сприяє розвитку нових освітніх форм, концепцій і технологій, тобто розвитку інноваційної освіти [6, с. 150].

Розвиток економіки вимагає підготовки нового покоління дослідників і висококваліфікованих фахівців, готових до здійснення інноваційної діяльності в умовах ринкової економіки. Підготовка таких фахівців потребує розвитку інноваційної освіти, який стримується розривом між академічною та вузівською наукою. Зближення академічної науки і вишів сприятиме розвитку інноваційної освіти. Становлення системи інноваційної освіти гальмує недосконалість законодавчої бази. Розвиток інформаційного суспільства та формування суспільства знання зумовлює необхідність розробки нових законів і нормативних документів, які мають регламентувати освітню діяльність [6]. Така необхідність сприятиме подальшому вдосконаленню інноваційної освіти.

Вітчизняна освітня система за всю історію свого розвитку виробила власні традиції, у тому числі визначальну роль держави в освіті, широкі навчальні плани і великий набір дисциплін за кожною спеціальністю з наголосом на виховній функції в освіті. Тенденції реформування освітньої системи дають змогу підсумувати, що традиції освітньої системи змінюються. Це проявляється в тому, що роль держави в освіті трансформується, стаючи гнучкішою, при цьому зростає значення громадських інститутів. Система прийому в освітні установи за останні роки суттєво змінилася в бік забезпечення рівного доступу до освіти.

Вважаємо, що для подальшого розвитку нормативного регулювання національної освітньої системи: необхідно продовжувати реформу освітньої системи для забезпечення ефективнішої реалізації права людини на освіту як одного з найважливіших конституційних прав людини; громадський контроль діяльності освітніх установ повинен бути повсюдним, здійснюватися на всіх етапах навчання, а також під час проведення ліцензування та акредитації; необхідно створювати державні стандарти якості освіти, в рамках яких встановлювати рекомендації не до тих дисциплін, які викладаються, а до інструментів і методів освіти, пропонуючи для викладачів та адміністрацій освітніх установ найефективніші шляхи надання якісної освіти.

У вітчизняній правовій літературі поки не існує єдиної думки про юридичну сутність якості освіти і співвідношення державного та громадського контролю в освітній сфері. Крім того, залишається невивченою історія нормативного закріплення права людини на освіту. Відсутність наукових робіт, які аналізують конкретні документи, що встановлюють нові для національної освіти норми, також не дає системі розвиватися в потрібному напрямку. Нам здається, що вирішення цих питань зробить реформу освіти в Україні всебічною та ефективнішою.

Впровадження сучасних інформаційних технологій забезпечує цілісність інформаційної сфери, що розвивається згідно з певними закономірностями. Якщо ігнорувати закономірності розвитку інформаційної сфери, то знижується дієвість рішень, зменшується ефективність впровадження інформаційних систем у роботу органів влади, виникає необхідність реформування системи управління [7, с. 29].

Необхідною умовою розвитку інноваційності освіти є широка та глибока природнича, математична

і гуманітарна фундаментальність. Необхідно поглибити та розширити взаємодії академічної і вузівської науки задля збереження та розвитку науково-технічного потенціалу країни. Сьогодні, незважаючи на прагнення до інтеграції, певний ступінь автономності характерний для установ науки та вищої школи. Ця відірваність академічної науки від вишу, хоча і зумовлена такими причинами, як робота “на ринок”, для пошуку відсутнього фінансування, втім, гальмує розвиток інноваційної освіти. Тісна інтеграція академічної та вузівської науки дасть змогу перейти на новий рівень розвитку науки у вищих навчальних закладах, що призведе до ефективного розвитку інноваційної освіти.

В епоху нових технологій освіта є не просто соціальною сферою, а вкладенням коштів у майбутнє країни, у чому повинні брати участь держава, суспільство, підприємства, організації. На сьогодні чинна законодавча база не може повністю задовольняти потреби інформаційного суспільства і знання, яке формує суспільство, тому Закон України «Про вищу освіту», який регламентує розвиток системи вищої освіти в Україні, з’явився вчасно. Але поки що такий документ може бути тільки рамковим, оскільки неминуча його конкретизація, зокрема і через підзаконні нормативні акти.

Якщо розробити та прикласти до такого закону пакет нормативних документів, які регламентують освітню діяльність, а саме: частка внутрішнього валового продукту, що виділяється на освіту, державні стандарти для бакалаврату та магістратури, співвідношення навчальної, наукової, виховної роботи, рівень заробітної плати, розмір стипендій для студентів і аспірантів – усе те, що формує статус освітніх організацій усіх рівнів та забезпечує умови виконання ними професійних обов’язків, то через конкретизацію подібних проблем можна оцінити ступінь відповідності прийнятих новацій тим завданням, які ставлять перед системою освіти України. Ліквідація суперечностей і прийняття нормативних актів з урахуванням додатково розроблених проблем уможливить ефективний розвиток інноваційної освіти.

Висновки. Зважаючи на вищевикладене слід зробити висновки, що проведений комплекс заходів з боку уповноважених органів державної влади, насамперед Міністерства освіти і науки України, у доступі населення до освіти мали деякі позитивні результати. Однак нормативно-правове регулювання освітнього процесу не спирається на чітку вивірену концепцію, а прийняті підзаконні акти часом суперечливі, що не сприяє формуванню єдиної системи правового регулювання освітньої системи.

Освітня система складається з відповідного законодавства, системи освітніх установ, системи державних органів, які здійснюють управління, контроль і нагляд за освітніми установами, недержавних організацій, що здійснюють діяльність, супутню освітньому процесу. Реформуються окремі інститути освітньої системи, змінюються форми освіти і правове становище освітніх установ, створюються нові види та методи контролю освітньої діяльності. У той же час необхідний комплексний підхід до освітнього процесу, який охопив би всі його аспекти.

Список використаних джерел:

1. Павлюх О. А. Право на освіту: міжнародний та національний вимір (в контексті аналізу міжнародних договорів та національних нормативно-правових актів) / Павлюх О. А., Василенко Н. В. // Наук. вісник Ужгородського нац. ун-ту. – 2014. – Вип. 24. – Том 4. – С. 178-181.
2. Андреева Д. Є. Місце правового регулювання суспільних відносин у галузі освіти в сучасній системі права України / Д. Є. Андреева // Вісник Запорізького нац. ун-ту. – 2011. – № 1. – С. 11–15.
3. Яфонкіна І. П. Проблеми оцінювання якості освіти в Україні в контексті державної політики / І. П. Яфонкіна // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–2. – С. 239–241.
4. Шаповал Р. В. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні / Р. В. Шаповал // Право і безпека. – 2011. – № 1 (38). – С. 29–35.
5. Ортинський В. Новітні методи дослідження адміністративно-правових явищ / В. Ортинський // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2014. – № 782. – С. 5–9.
6. Шевченко Л. С. Типологізація інноваційної діяльності та інновацій в освітній сфері / Л. С. Шевченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/Shevchenko.pdf>
7. Єсімов С. С. Використання інформаційних технологій як предмет адміністративно-правового регулювання / С. С. Єсімов // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Зб. наук. праць. Серія: юридичні науки. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. – № 827. – С. 24–30.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2010